

Komoróczy G. Emőke

Avilai Szent Teréz, a női misztika megújítója

A viharos XVI. század szellemi harcai (egyházzsakadás, reformáció – ellenreformáció) közepette született és érlelődött valódi misztikussá, a *női misztika megújítójává* és művei által világszerte ismert terjesztőjévé *Avilai (Szent) Teréz* (1515- 1582), aki már kisgyerekkorában arra készült (nála nem sokkal idősebb bátyjával együtt), hogy majd a mórok között fognak misszionálni, akár a vértanúságig. 1530-ban édesanyja meghalt; s az eleven és kissé világias gondolkodású lányt édesapja kolostorba adta, hogy ott nevelődjön (bátyja is teológiát végzett; Boldog Avilai János nagyhatású pap lett, akiben szintén erős misztikus érzékenység volt, csodatételek is fűződnek nevéhez). Két év múlva Teréz hazatért; de továbbra is foglalkozott a Bibliával, amelyet Szent Jeromos latin fordításában olvasott (*Vulgata*). 1535-ben, 20 éves korában belépett a *Megtestesülés*-ről elnevezett *Karmelita Kolostorba*. Ekkortájt még eléggé „világias” lelkületű, könnyed természetű, s a „vidám társaságot” kedvelő volt – amint életrajzában írja; novícia-társaival a közös közbenjáró imákat buzgón gyakorolta; de egyre inkább érezte, hogy ő ennél sokkal többre, mélyebb benső életre vágyik. Kiváló lelki vezetőre, gyóntatóra talált, akitől sokat tanulhatott (Alcantarai Szent Péter, Assisi Szent Ferenc minorita ferences rendjének kiemelkedő papi személyisége, az Oltáriszentség rajongó tisztelője volt, akinek miséit sokszor csodatételek kísérték). Később Szent Ignác lelkigyakorlatos könyvével, valamint a nála negyedszázaddal fiatalabb, az 1550-es években fellépő Keresztes Szent János – szintén karmelita rendi szerzetes – korai műveivel megismerkedve, *mindjobban alámerült a keresztény misztika rejtelseibe*. Megértette: ha alávetjük magunkat Isten Törvényeinek, s a közbenjáró IMA segítségével mind mélyebb kapcsolatba lépünk Teremtőnkkel, határtalanul szabadok leszünk: meglátjuk a teremtetlen FÉNYt, Istent, s megkapjuk a tökéletes lelki békességet. A Kármel-hegy Magaslatán (a LÉT legmagasabb csúcsán, Illés próféta Hegyén) Istennel találkozunk, aki az Örök Élet abszolút Boldogságába emel bennünket.

Később, a Tridenti Zsinat lezajlása után, az 1570-es években Teréz és rendtársa a katolicizmus keretein belül – főként a meditációra, *szemlélődő imamódra* építve – próbálták megreformálni ősi szerzetesrendjüket. Műveikben olyan mélységben tárták fel a Teremtőnek teremtményeihez való „Atyai” viszonyát, gondoskodó Szeretetét, *Jézus Krisztus* valóságos jelenlétét a Szentmisében, és mindennapi életünkre való boldogító-eligazító hatását, hogy az utánuk jövő nemzedékekben – az ő személyes tapasztalataik nyomán – a szentségimádás, a mindennapi szentáldozás, a rózsafüzér titkai fölötti elmélkedés és a szemlélődő imaforma által a Jézussal való folyamatos párbeszéd rendszeres gyakorlattá vált. Így a karmelita kolostorok fokozatosan a spirituális élet megújulásának színterei lettek, s fontos szerepük volt a Krisztus-központú vallási szemlélethez, az ősegyház misztikus vonulatához való visszatérésben.

A Karmelita Rend a Szent Hagyomány szerint még az „Ábrahám-i időkben” született: az i.e. IX. században Illés próféta a Kármel Hegyen védelmezte Istent a Gonosz hatalmának mind erősebb terjedése és a bálványimádók támadásai ellen. Isten ezért Őt – mint hajdan a Vízözön előtti Énoch prófétát – élve vitte fel a Mennybe szent Angyalai segítségével. A Kármel Hegyen azóta folyamatosan éltek remeték: a Szent Írásokat őrizve, aszkétikusan, imában szolgálták Isten Országát. Berthold keresztes vitéz (1195) összegyűjtötte az addig szétszórtságban élő remetéket; s a jeruzsálemi patriarcha, Szent Adalbert, összefogva őket, Rendi Szabályzatot adott nekik. Letelepelve hát a Hegyen, egy ősi kis kápolna körül, a remeték nagyszerű, hatalmas kolostort építettek; s a Boldogságos Szűz oltalma alá helyezték magukat. Azonban az iszlám terjeszkedése miatt idővel el kellett hagyniok a Szent Hegyet, s Európában menedéket keresve, később több országban építettek rendházakat. Avilai Szent Teréz és Keresztes Szent János új szabályzatot készített számukra, elkülönítve az eredeti és az újabb szerveződésű (női) kolostorok jellegét, feladatait egymástól. Így az „ősi” szerzetesrend „sarus” – a „reformkövető” új ág pedig „sarutlan” karmelita rendként írta be nevét az egyháztörténetbe. Mindkét ág ma is virul és tevékenyen közreműködik Isten Országának építésében. Lisieux-i Kis Szent Teréz is (1873–1897) a „sarutlan” ághoz csatlakozik majd; s idővel – Sienai Szent Katalin után és mellett – mindkét Teréz elnyeri az „egyházdoktori” címet; természetesen Keresztes Szent Jánossal együtt, akit 1725-ben avattak szentté. Így a keresztyény misztika az ő révükön (újra) polgárjogot nyert az egyház további útjának formálásában. A sok „férfi-Szent” mellé idővel (különösen a XX. században), a nők is egyre többen felzárkóztak.

A korszak legnagyobb hatású (s a keresztyény misztika talán mindmáig legjelentősebb) „tudora” a kasztíliai születésű, igen nyomorúságos körülmények között felnövő Keresztes Szent János (San Juan de la Cruz, 1542–1591), már gyermekkorától fogva híres volt csodatételeiről: korán elárvulva egy karmelita kolostorba került, s az ingyen-kórház pestises betegeit ápolta, koldult, szolgált és sokat tanult. Jób Isten-kapcsolatáról korai tanulmányában (*A sötét éjszaka*, amelyet később különböző formákban továbbír) azt hangoztatja, hogy a szenvedés a legfontosabb alapfeltétele Istenhez való közeledésünknek: érzékeink általa tisztulnak meg, s így – kilépve a földi dimenzióból, kibontakozva evilági szeretet-kapcsolatainkból – megrövidül az Istenhez vezető utunk. Ha elfogadjuk kinkeserves kitaláltottságunkat, s nem lázadozunk az ÚR ellen, lélekben szabaddá válunk. Kilépve a szellemi-érzéki éjszaka sötétségéből – határtalan boldogságot érzünk: meglátjuk Istent, a FÉNYT, megkapjuk békéjét; s a Kármel-hegy magaslatára (a lélek legmagasabb csúcsára) felérkezve (ahol Illés prófétát – harcában győzve – Isten élve magához emelte) találkozunk mi is Istennel. Keresztes Szent Jánosnak misztikus tanaiért iszonyatos sok üldöztetésben volt része; az Inkvizíció megkínozta, börtönbe zárta; szabadulása után is éhezett, nyomorgott; utolsó 13 évét szentként, szüntelen vándorlásban élte; végül, nem lankadó vita-kedve miatt rendfőnöke *Nueva Espanaba* (Amerika) száműzte. Élete utolsó szakaszában (ő is, mint a legnagyobb szentek) stigma-szerű fekélyeket kapott; és mégis, sok-sok szenvedése után, elérkezve a „színről színre látás” csodájához, a Krisztussal való találkozás reményében extatikus örömben, kisimult arccal, átszellemülten hunyta le szemét (Mária napján, szombaton, 1591. dec. 14-én).

Az utókor *A Kármel Hegyére vezető Út*, valamint *A Lélek éneke* c. csodálatos, misztikus-ezoterikus költeményeit s a hozzájuk fűzött, többszáz oldalas magyarázatát, több változatban is elkészített elemző prózáját (*A lélek sötét éjszakája*) a lélek lépésről lépésre történő emelkedésének spirituális útjáról („a megtisztító szemlélődés” révén a legmélyebb kétségbeesésből az üdvösség legmagasabb pontjáiig: a tökéletes megtisztulásig), s börtönbeli látomásairól készült feljegyzéseit, az Istennel való eggyéválás boldogságáról írt vallomásait a misztikus irodalom legmagasabbrendű alkotásaihoz (Klopstock *Messiása*, Goethe *Faustja*) sorolja; *Keresztről leváló Krisztus*-rajzát pedig jelentőségében Leonardo *Utolsó vacsora*-jához méri. Keresztes Szent János szerint földi életünk legfőbb (sőt: egyetlen) célja, hogy Jézushoz hasonlókká váljunk, Vele Egységbe jussunk – aminek *10 lépcsőfoka* van. A szenvedésben való megtisztulás és a földi élettől való eltávolodás (1.) után Isten végtelen, első szeretete megérint bennünket – s ekkor felismerjük kicsinységünket, végtelenül bűnös voltunkat, ami alázatra készítet (2.). A ránk ereszkedő „sötét éjszakában” olthatatlan szomjival vágyjuk, hogy Isten kiszabadítson bűneink sötét verméből és „szellemi életre” nemzzen bennünket (3.). S valóban: ekkor Isten lehajol hozzánk, lelkünket megszabadítja közönséges érzékelési módunktól, s „isteni érzéskörbe” tereli (4.); a lélek boldogan magába fogadja az ‘istenit’, az üdvösség szellemét – de mert olthatatlanul vágyik annak folyamatos megtapasztalására, most ettől a vágytól szenved (5.). Már-már elért békéje tovaillan, kiegyensúlyozottsága, belső biztonsága tovatűnik (ez Jób „sötét éjszakája”: Jób 30, 17); egyre jobban vonzzák az erények, mígnem lelke, áttüzesedve, Isten iránt mind nagyobb szeretetre gyullad; de mivel „még sötét és tisztátalan”, egész bensője sajog ettől a Tiszta Szeretettől: a Pokol fájdalmaait érzi. Isten azonban „titokzatos módon tanítja és oktatja a Tökéletes Szeretetre a lelket”: a szenvedéssel és vággyal „megszabadítja tisztátalanságaitól”, s „előkészíti a Vele való egyesülésre” – „ráébreszti arra, hogy önerejéből semmire sem megy” (6.). Ezt az érzést Keresztes János *Jeremiás siralmaihoz* (3, 1–20) hasonlítja; néhány évig e kettős érzés között hánykódik a lélek, tűz emészti, mint a tisztító tűzben szenvedőket a halál után; de igyekszik türelemmel viselni helyzetét, s *szemlélődés*be átfordítani gyötrelmeit. A szellem isteni fénye átjárja a sötétben és megtisztítja a lelket; de a lélek – tévedéseit egyre jobban felismerve – még mindig sötétben érzi magát (7.). Erre azonban szükség van ahhoz, „hogy értelmünk természetes világosságában megsemmisüljön és megtisztuljon, a *sötét szemlélődés* homályába merüljön, mert csak így lesz képes arra, hogy egyesüljön Istennel, és a Tökéletesség állapotában aztán *istenivé* váljon”. Csakis így érezheti meg Isten Szeretetének magasatos, sosem tapasztalt érintéseit, amelyek őt is átgyúrják, „kiűzik belőle szokásos ellenkezéseit”, amelyektől valójában szenved „még a rásugárzó isteni fényben”, annak ellenére is (8.).

A lélek aztán a *szemlélődés létrafokain* mind tovább haladva, a megvilágosító Szeretet tüzeiben égve, az *istenszerелеm* mindjobban erősödő vonzásában („szenvedélyében”), az Istennel való egyesülésre vezető *szerелеm* erejében bízva, átadja egész lényét Istennek, „hogy e szeretetben minden – szellemi és érzéki – képessége és ereje Istennel teljes összhangban működjék”. Szétárad benne a misztikus bölcsesség, a szív tisztasága, „mint Isten szerelme és kegyelme”, amely „mindazt, ami nem Isten, kiveszi belőle, levetkőzteti, hogy

lemeztelenítve, mindenéből kiüresítve, régi bőrét lehúzza róla – Ő maga öltöztesse újjá”. És akkor „megszületik benne az új ember, amely Isten szerint teremtetett” (Ef 4, 24). Értelmét Isten a természetfeletti Szeretet fényével világítja be, hogy az isteni értelemmel egyesülve, „istenivé váljon”; „akarátát az istenszerelem járja át, hogy csakis isteni módon szeressen”. „Ez a lélek az Éghez, Mennyhez tartozik már; inkább isteni, mintsem emberi”. „Megvilágosodik” lelke, s „isteni lángra gyúlva, éjszakájában már csak Istennel (a Vőlegénnyel) való egyesülés után eped”. A lélek (a Menyasszony) az „érzékek házát” hátrahagyva, most döbben rá evilági élete „rabszolgaságára”; s ráismerve a szellemi élet gazdagságára, szabadságára, „boldognak mondja magát” – hogy túljutva a rettenetes éjszaka sötétjén, az Istennel való titkos, teljes lelki találkozásra siethet (9. lépcsőfok). És ezzel nagyjából le is zárul *spirituális zárándoklata*: Isten erejébe öltözve, biztonsággal teszi meg a további lépéseket. Kilépve önmagából s összes teremtményi kötelékéből, a teremtett dolgok világából, siet az Istennel való édes, gyönyörteljes végső Találkozás felé (10. lépcsőfok: az elért *Teljesség*). „A titkos létrán át utamra térve / (...) / arcot, ruhát cserélve / sötét és boldog éjjel / titokban jártam. /.../ Más fény nem is világolt, / egyetlen a szívemben égő láng volt”. Így ért fel a Kármel csúcsára: „Feledtem azt, ki voltam, / fejem szerelmesem vállára csuklott, / megszűnt mi volt, mi voltam / lilimágyra hullott, / elmúlt a gond, és minden vele múltott” (A Kármel hegyére vezető út).

Hasonló utat járt be az 1550-es években Avilai Teréz. Megismerve Loyolai Szent Ignác, majd Keresztes Szent János műveit, szigorú lelkigyakorlatokat tartott, sokat böjtölt; és a szemlélődő imamódot – kitaró türelemmel elsajátítva – több ponton is „összetalálkoztak” egymással. A Jézussal való lelki egyesülést (immár tudatosan is) célul tűzve, hosszas 'párbeszédet' folytatva vele az Oltáriszentség szemlélése közben, mind intenzívebb szellemi kapcsolatba kerül a „Vőlegénnyel”; s mint a Menyasszony, vágyva a szerelmi egyesülésre, szinte extatikus boldogsággal átadja magát. Élménytapasztalatait komoly és különös, elmélyült teológiai könyveiben örökíti meg, tanulságul novíciáinak – és az utókornak (A *belső Várkastély, Önéletrajz, Alapítások Könyve, A tökéletesség útja*). Saját kolostora apácáit és más kolostorok szerzetesnőit is igyekszik rávezetni a *szemlélődő ima* fontosságára az Istennel való bensőséges találkozás elérésére. Miért volt olyan fontos ez? Mert az Istennel való közvetlen kapcsolatot fokozatosan elvesztő, Jézustól is eltávolodó európai ember, az anyagi világ fogságában, már kezdett eltávolodni a természetfölötti világtól, s kezdte elveszíteni a középkorban még eleven, Isten Mindenhatóságába vetett hitét, „megváltottsága” tudatát, s egyre inkább a puszta földi élet vonzáskörében zajlott élete. Természetesen fontos a cselekvő, tevékeny élet; de ha kihamvad a „pünkösdi” tűz az emberben, elsötétül egész lénye.

Bár Teréz könyveit a spanyol inkvizíció (*Index*) 1559-ben betiltotta, később – mikor a tilalmat már feloldották – sok-sok korabeli apácát, mélyebb lelkeségi kapcsolatot kereső szerzetest, sőt, a későbbi korok látnoknőit is hozzásegítette a misztikus élmények megismeréséhez, megértéséhez, a Jézussal való közvetlen, személyes viszony kialakításához, s a meghitt „párbeszélgetéshez”. Ezeknek az írásoknak köszönhetően maga az Egyház is mélyebben bepillanthatott a misztikus látásmód titkaiba. Az utókor ezen írások nyomán ismerhette

meg a Szent Valóság rejtelmait; s kerülhetett *emberi* közelségbe a megtestesülés – megváltás – Isten Országá titkainak megismeréséhez, az „Isten-gyermeki” állapot megtapasztalásához. Az un. „vallásos” (vallását gyakorló, de nem igazán „hívó”) lelkek sokasága kerülhetett ez írások ismeretében közelebb a Szentlélekhez, a Szentháromsághoz; s követői közül többen meg is próbálták (sikerrel) az Oltáriszentség szemlélése közben elmélyíteni az *élő* Jézussal való lelki kapcsolatukat. Sikerült megtapasztalniok a kegyelem csodálatos hatását életükben – amint erről ma már a látnokoktól, s a lelkiségi mozgalmak kibontakozásával elég sokat megtudhattunk.

Naplója tanúsága szerint Teréz sokat szenvedett – hitében elmélyülve – a kolostorban a fiatal novíciák felszínes élete, gondolkodásmódja miatt. Még ifjúkorában, láthatóan különösebb ok nélkül, egy ízben eszméletét veszítette, kómában feküdt négy napon át (a nővérek már a halotti zsolozsmát imádkozták felette); s bár magához tért, de három évi teljes bénasággal sújtotta a Sors – amit a „próbatétel éveinek” is nevezhetünk. Olvasott, mélyen belemerült az evangéliumba; majd lassú felépülése után egy látomásban „szellemi-lelki eljegyzést” élt át Jézussal: meghívást kapott Tőle a Vele való lelki egyesülésre. Mint már korábban is több apáca, Jézus menyasszonyai – Teréz is az Ő Jegyese lett. S mivel sokan és sokat imádkoztak érte, 41 éves korában (1556) teljesen meggyógyult; s valójában most kezdődött el intenzív spirituális élete. A „szentté válást” mint célt, tudatosan tűzte maga elé. A Tridenti Zsinat küzdelmeit, az újteológia harcát az egyházi reform megvalósulásáért (annak „elakadását” az 1555 utáni években) már tudatosan, teljes odaadással kísérte figyelemmel, s kolostorának apácaival együtt intenzív imaküzdelmet folytattak a győzelemért. Engesztelni akarta az Atyát azokért a sebekért, amelyeket a reformáció mért Szent Fia misztikus testére: az Egyházra. Egy látomásban megismeri a Pokol borzalmait, s ez után elhatározza: mindig mindenben Krisztust fogja szolgálni; kiengeszteli, megdicsőíti, „vigasztalja” Őt az engedetlen gyermekei által ráért sérelmekért.

Teréz egységben szemlélte az Egyházat, az Eucharisziát és Krisztust. Hitte s vallotta, hogy Jézus az Eucharisziában velünk van, s a világ végéig itt marad nálunk, velünk – hiszen Ő *egyszerre* Isten és ember: a feltámadt Istenfiú, aki segít nekünk a küzdelemben, hogy mihamarabb megvalósulhasson Isten Országá – ne csak a lelkünkben, hanem a megváltott és újjáteremtett Földön is. Ő az Üdvösség forrása számunkra: az Életszentséghez az út mindig Krisztuson és az Euchariszián keresztül vezet. Az Egyházat azért kell Anyánknak elfogadnunk – hangoztatta – mert a kereszten haldokló Jézus „végrendeletében” Anyjára s Jánosra (és apostolaira) bízta tanítványai s az evangélium sorsát. Az Egyház által részesülünk a szentségekben; engeszteljünk tehát s tegyünk meg mindent, könyörögjünk fennmaradásáért a támadások, éles harcok idején. Krisztus-központú gondolkodása révén fáradhatatlan apostola lett az Oltáriszentségnek, a szentségimádásnak (az Eucharisztia Krisztus Királyságának jele – vallotta). Élete folyamán több mint 30 kolostort alapított, hogy az Egyház „mind fényesebben ragyogjon” ezekben a nehéz időkben. De igazában akkor talál önmagára, amikor 1562-ben megalapítja a *Szent Józsefről* elnevezett Karmelita Kolostort; ekkor már tisztában van elképzeléseivel, terveivel, teológiaiilag is alaposan felkészült, így elhatározza: a szigorú Karmelita Szabályzatot

itt tökéletesen meg fogják valósítani. A kápolnában elhelyezik az Oltáriszentséget, bevezetik a folyamatos szentségimádást, a mindennapi szentáldozást, hogy Krisztus Királyi Uralma már itt e földön elkezdődhessen. Jézus jelenlétét Teréz *valóságosan* átélte; gyakorta látta is Őt az Oltáriszentségben Isten-emberi alakjában; épp ezért apátnóként társait, novíciáit is arra ösztönözte, hogy vegyenek részt a *mindennapos* szentáldozásban, szentségimádásban – kérjék bátran Krisztus kegyelmeit. Küzdelmeinkben mindig számíthatunk együttérzésére, vigasztaló jelenlétére – tanította ifjabb társainak; bőkezű és nagylelkű velünk, s ha tapasztalja hűségünket, odaadásunkat – Istenségével és emberiségével táplál bennünket. Teréz több ízben is átélte extatikusán a Jézussal való bensőséges Találkozást, teljes átlényegülést (amiről lelki naplójában ad számot – *A belső várkastély*, 1577). Giovanni Lorenzo Bernini nápolyi szobrászművész (1598–1680) gyönyörű márványszoborban meg is örökítette *Extázisát* (1647–52), amely a római Santa Maria Della Vittoria templomban látható. A művész a „*szíusebzés*” gyönyörű és extatikus pillanatát megragadva, lehunyt szemekkel faragja szoborba az ernyedten aláhanyatló testet, amint a hozzálépő Angyal könnyedén megérinti habitusát, s a jobb kezében tartott nyilat a szíve felé irányítja. A felülről Terézre hulló sugárözön lángnyelvekként öleli körül az elalélt szerzetesnőt – szinte szuggesztíven követve a lélek lánggra lobbanásának, az odaadó szerelemtől való benső hevülésének fokozatait; amint azt a Naplóban olvashatjuk: „A lélek világosan érzi, hogy Isten vele van. (...) De ha ezt érzi, vajon mi után vágyódik még, s mi fáj neki? Vajon micsoda nagyobb boldogságot kívánhat? Csak annyit tudok, hogy ez a fájdalom szíve mélyéig hat, s mikor kihúzza nyilat AZ, aki megsebezte, úgy érzi, mintha szívéet is kiszakítaná; ilyen erős érzélem, ekkora Szeretet tölti el”. Olyasféleképpen, „mintha parázssal telt brazéróból (üstből) kiugranék egy szikra, s a lélekbe esnék úgy, hogy azt megperzselné. Ahhoz, hogy egészen elégsesse, ez a szikra nem elégséges, de élvezetes fájdalmat kelt benne...” (Napló, 132.p.).

Teréz a lelki Naplójában (*Belső Várkastély*) *hét fokozatot* különít el Istenhez vezető utunkon – amely voltaképpen saját lelkünk bensejébe vezet bennünket, ahol a Király lakik. Evilági életünk kereteiből, érzelmi-értelmi tapasztalatainkból kialakított külső „lakásainkból” indulva hatolunk mind mélyebb és mind érdekesebb belvilágunk felé (1–5); mígnem – Isten hívását mindjobban érezve – a 6. 'házba' belépve olyan boldogságot tapasztalunk, amelyről szinte számot adni is lehetetlen: mintha Ő Szent Felsége váratlanul elröppenne mellettünk, s felriasztana álmunkból. A lélek úgy érzi: könnyű kis sebet kapott, amely azonban nagyon értékes számára: Jegyese ajtót nyitott előtte: beléphet az Ő világába. Boldog tehát: bár sohse gyógyulna ki belőle! Ez a *szíusebzés* (transzverberáció) misztikus tapasztalata, amely megelőzi a teljes Istenbe Olvadás: eltűnik az „én” és „te” közt szakadék, s Isten teljes önátadásra szólítja őt. Ez a fájdalommal vegyes öröm szíve mélyébe hatol – s mikor kihúzza nyilat a megsebzője, határtalan boldogság árad szét sebzett szívében: ereje elhagyja – hátrahanyatlík; a földi idő megszűnik számára; egy elsuhanó angyal érintésért érzi, lángnyelvek veszik körül (személyes Pünkösöd). A *Szeretettlánggra* lobbant, a tűzben megperzselődött lélek szívében éles, boldogító fájdalommal, arcán mennyei mosollyal éli át az égi / földi világ határainak elmosódását, a földi korlátok elenyészését (7. fokozat).

Teréz őszintén feltárja előttünk ezt a benső folyamatot; bátorít és vigasztal bennünket (mint egykor novíciáit), hogy töretlenül haladjunk a megkezdett úton. Elmondja azt is, hogy ő 14 éven át még csak elmélkedni sem tudott, csak is imaolvasással egybekapcsoltan; de sokan vannak olyanok is, akik egyszerűen csak imádkozni tudnak, s mégis kedvesek az Úrnak. Nem szabad tehát különbséget tenni aközött, hogy ki milyen fokon s hogyan találja meg az Istenhez vezető utat; a 'kötött imákkal' ugyanolyan jó szerzetes lehet valaki, mint az, aki a legmagasabb szinten folytat párbeszédet az Úrral. A lényeges csupán az, hogy ki-ki megtalálja a *saját útját, amelyre rendeltetett*. Az Oltáriszentséget szemlélve, ekkor már egyre többször esik elragadtatásba; s környezetét is az extatikus Isten-kapcsolat kialakítására ösztönzi (elvégre: ők is *Jézus menyasszonyai*). „Mi egyebet kívánhatunk még, mint a szentségi Jézust szemlélni, Őt szeretni és magunkhoz venni!” Naponta áldozott; „lányait (a novíciákat) is biztatta a mindennapos szentáldozásra („Így jutunk mind közelebb Jézushoz”); s órákon át ült az Oltáriszentség előtt, szemlélve Jézust („boldog az, aki Jézussal lehet”). A *benső imádságra* – „a szív imájára” – a Jézussal való egyesülés mély vágya, a léleknek Istenhez való felemelése vezet: hozzá *akarunk 'hasonulni'*, Vele *akarunk* párbeszédet folytatni, sőt: azonosulni (*Eggyé válni*). De ehhez tökéletesen el kell szakadnunk önmagunktól és a világtól (amire azonban csak kevesen képesek); s mély alázattal, szellemi éberséggel kell *szemlélünk* Istent: a Végtelen – korlátatlan – Létezőt, akinek nincs alakja, hiszen Ő mérhetetlen, mindent betöltő, mindenütt jelen levő Lélek. Ha sikerül tökéletesen elmerülnünk Isten szemlélésében, elmélkedéseinkben – lelkünk megnyugszik: Istennel egyesülve érzi magát, átszellemül (ez az *extázis*). Azonban nem fontos eljutnunk ebbe az állapotba, amely Isten *kegyelmi adománya* (testünket-lelkünket az üdvösség bőséges örömeivel árasztja el) – hiszen az extázis nem feltétlenül növeli magának az imának az értékét, érdemeit – de benső boldogságunkat igen!

A *tökéletesség útját* és A *szertő párbeszédet* novíciái számára írja Teréz már a Szent József kolostorban; bevezetve őket az ima különböző mélységű fokozataiba, formáiba – hogy minél közelebb kerülhessenek ők is Jézushoz; s megismerhessék saját *belső várkastélyukat*. Avilai Teréz úgy érzi: lelkünk (a Belső Várkastély) egy nagy darab, fénylő gyémántból vagy ragyogó kristályból van „kifaragva” – sok lakás van benne (éppúgy, mint a Mennyben), amelyek csak fokozatosan tárulnak fel saját magunk előtt is. Az Igazak lelke óriási Paradicsomkert, melyben az Úr, gyönyörködve a virágpompában, a gyümölcs-parádében, boldogan sétál ide-oda; hiszen itt minden Őhöz hasonló. Ha a teremtmény nem is lehet oly tiszta és fenséges, mint maga a Teremtő, szépségben és méltóságban közelíthet Jézushoz. Akinek lelke a testhez tapadó képzetekkel, testi vágyakkal van telve, annak fogalma sem lehet arról, hogy saját várkastélyában milyen gyönyörű lakások vannak – nem indul el felfedezésükre, mert nem is vonzzák a lélek kincsei; s nem törődik a kegyelmekkel sem, amelyeket az Úr nyújt felé, hogy bemenjen végre kastélya bensejébe, s megtekintse, megismerje saját lelkének mélyebb, szépséges rejtelmét. Az ilyen lélek nem képes imádkozni, magába szállni; úgy megszokja a lelkében vagy a Vár körül nyüzsgő kígyók – békák – fenevadak társaságát, hogy maga is hasonlóvá válik hozzájuk. Az előkelő és gazdag lélek viszont – elhúzódva a világtól, magában meditálva, imádkozva a Vár legszebb szobájában élvezheti

az Úr társaságát, s megismerheti Őt magát, csodálatos titkait. „A lelki várkastély belsejébe csak egy kapu vezet – és ez az imádság, az elmélkedés”. S mivel a kolostor lakói „a kegyelmi élet titkai által” könnyen átjuthatnak e kapun „isten jósága folytán”, hiszen a titkok megismerése, kimondása által sorra kinyílnak előttük a kapuk – egyszercsak a legszebb szobában, Jézus társaságában találhatják magukat. „Nagy kegyelem ez. Vonuljunk tehát vissza minél gyakrabban a belső termekbe, pihenjünk és erősödjünk meg Jézusunknál!”

Az *ima-módok titkát* is feltárja hát novíciái előtt. Az első lépés, hogy elszakadjunk gondolatban mindentől, ami a világhoz, a világiassághoz köt bennünket; de legfontosabb, hogy önmagunktól (céljainktól, evilági helyzetunktől) is. Alapfokon a *közösen mondott ima* segít bennünket ebben legjobban (*Miatyánk, rózsafüzér, különböző közbenjáró ima-formák, másokért való imák stb.*) – ezek erényeinket erősítik. A másokért végzett ima – mint mennyei manna – táplálja szeretetünket; mígnem a természetes szeretetből át nem lépünk az abszolút önzetlen, természetfölötti (isteni) Szeretet dimenziójába. S ekkor már elkezdünk hasonlulni Jézushoz: el tudjuk viselni a szenvedést, a megaláztatást, elszakadunk a test vágyaitól, segítünk, megbocsátunk egymásnak, s megfeledkezünk az „igazunk”-ról, mert felismerjük: e földön senkinek nincs, nem lehet igaza – mert Igazság csak Istenben van. S ekkor már nem számláljuk sérelmeinket, hanem alázattal elszenvedjük, amit a Sors ránk mér. Jézusért, aki türelemmel elviselt értünk, megmentésünkért, minden szenvedést. Ebben Mária segít nekünk, hiszen Ő is ártatlanul együtt szenvedett Szent Fiával, alázatosan elviselve a legsúlyosabb bántásokat is. „Alázzuk meg magunkat, lányaim; mert ha nem, minket aláznak meg”; és fohászkozunk a Szent Szűzhöz, hogy sértődöttség és lázadás nélkül el tudjuk viselni az igazságtalanságot, s megtanuljunk uralkodni indulatainkon. Mert ha nem: megrögzülünk bűnös állapotunkban – ami fokozatosan a lelki halálhoz vezet. Ha mindezt megtanultuk: előbbre léphetünk: az *értelmező imamód* felé (az evangéliumok példázatainak, Jézus gyógyításainak, kivetettségének, megkínzásának, kereszthalálának bensőséges elemzése, értelmezése felé). „Jézus a földi életében, kínszenvedésében megtapasztalta az összes ember minden bűnének következményeit. Feltámadásával kiragadta az emberiséget az ördög rabságából, elvette az összes bűnt, legyőzte a halált; és így minden emberi szenvedés, amelyet egyesítünk az Ő kereszten való szenvedésével, az üdvösség útjává válik: rendkívüli kegyelmek forrásává, részese a szenvedésében, amelyet a világ megváltásáért elviselt”. Isten Fia, emberré válva, egyesült mindnyájunkkal – így *szenvedéseink értelme*: a „*Krisztussal való egyesülés*”. Így válik a szenvedés áldássá, *ÚTtá*, amelyen végighaladva megérünk az Istennel való végső találkozásra”. Teréz arra is figyelmezteti „lányait”: „Ha lázadozol és nem ajánlod fel a szenvedésed Krisztusnak, az romboló erővé válik benned – egész életed tönkretelheti”. Ezért „add át szenvedésed” neki, s „engedd, hogy Ő meggyógyítson”. De Jézus csak akkor férhet hozzá szívünkhöz, ha minden bűnünkkel *véglegesen* szakítottunk már, „mert azok okozzák boldogtalanságunkat”. Ezért „a lelkünk lakását mindig nyitva kell tartanunk Krisztus előtt”, hiszen „ez a lakás szegényes és nyomorúságos lenne, ha a Királyok Királya a szentáldozásban nem jönne hozzánk, s méltóságával nem aranyozná be életünket”. Milyen nagy ajándék, hogy az eucharisztia által bensőséges kapcsolatban lehetünk Megváltónkkal és Terem-

tónkkal – s Ő megcsókol bennünket, ha átadjuk szívünket Neki. Mert „a szentáldozás Isten csókja számunkra” – mint az Énekek énekében: Isten pecsétet tesz ajkunkra, s elfogad bennünket. S akik Őt szívükbe fogadják: meggyógyulnak. S ha már Jézuséi vagyunk: jöhet a *belső* – a *szemlélődő (nyugalmi)* – *ima*. Akaratunk teljes kiürítése, értelmünk Istennek való átadása – a lélek felemelése Istenhez. Elcsendesedés, nyugalom, teljes belső béke – Isten bevisz minket az Ő Országába; együtt időzünk Vele a Szentháromság szeretetközösségében a mozdulatlan Örökkévalóságban, mint mikor már „színről színre” láthatjuk Őt, amint *van* (1Jn 3, 2; 1Kor 13, 12). Benne az Irgalom és az Igazságosság: EGY. A *nyugalmi imában* Istent helyezük életünk középpontjába; mint csecsemő, szívjuk magunkba a megszentelő kegyelmet, a belső békét; s Isten – a belénk öntött erényeken és a Szentlélek ajándékain keresztül természetfölötti működésre teszi képessé értelmünket és akaratunkat. Így készek leszünk arra, hogy teljesítsük az Ő akaratát; s Vele együttműködve, *erényes életet éljünk*. Örök párbeszédbe kezdünk Istennel: mi kérdezzük, s Ő válaszol. Majd megtisztulva bűneinktől, a szellemi Rend törvényei szerint kezdünk élni (szeretjük ellenségeinket, senkinek nem akarunk rosszat, mindenkinek megbocsátunk stb.), mert nem önmagunkat, hanem Istent szeretjük immár, s kedvében akarunk járni. A kegyelem állapotában élő ember lelke *szabaddá* válik az őt újra és újra megkötözni akaró kötelékektől, kísértésektől – erős akaráttal legyőzi a benne élő *ó-embert*, s kialakul benne a *belső ember*: Isten fölemeli őt magához, megszabadul minden földi vonzalomtól, evilági érdektől, szenvedélytől, függőségtől – s rábizza magát az Úr vezetésére. Teréz itt is inti novíciáit: ne zúgolódjanak a szenvedések, megpróbáltatások miatt, mert azok által tisztít meg bennünket az Úr bűnös mivoltunktól; csakis az alázat és a mély bűnbánat segíthet bennünket a megszentelődésben. „Ha az érzék fölötti szinten megéljük Istenhez és embertársainkhoz való tartozásunkat, minden evilági örömnél mélyebb boldogság tölt el bennünket”, s képtelenek leszünk bűnt elkövetni.

A Szentlélek hatására kialakul bennünk a természetfölötti *összeszedettség* – az Istenre összpontosítás képessége. De ez még csupán a *szemlélődés kezdete* (csend – nyugalom – bizalom – belső béke): a *kegyelem befogadásának* állapota; lelkünk spontán módon Istenhez emelkedik Felgyújtjuk magunkban a *szeretet lángját* – folyamatosan Isten jelenlétében élünk (fontos a kitarás, a hűség). „Nem a mi választásunk, hanem az Úré, hogy ki milyen fokra jut el a Szeretben és a kereszthordozásban” – figyelmezteti Teréz ismét az olvasóit. „Minél jobban szeret valakit isten, annál nagyobb szenvedésekben részesíti; a szemlélődőknek olyan fokú szenvedéseket ad sokszor, amelyet ők csak az eucharisztikus táplálék kegyelmével tudnak elviselni. Az Úr – ellátásukról gondoskodva – bátorságot önt beléjük, és megadja nekik, hogy ne féljenek a rájuk váró szenvedésektől. A tevékeny életet élők (utal Teréz a Mária – Márta bibliai párhuzamára), látván a szemlélődők földöntúli boldogságát, örömet – arra vágnak, hogy ők is ezt kapják jutalmul (de nem biztos, hogy a szenvedéseket képesek lennének zokszó nélkül elviselni). A legfontosabb tehát: a közös imaórákat – mint alapot – senki ne mulassza el; s ki-ki szolgáljon abban, amit parancsolnak neki. A tevékeny életet élő boldog lesz szolgálatában, „mert talán ő teszi a legtöbbet a többiekért”. Aki viszont a *szemlélődő életre törekszik*, „annak le kell tennie akaratát egy megértő gyóntató kezébe, aki segít neki

ezen a nem könnyű, *szervedéssel teli úton* haladni”; de neki is *alázatra és engedelmességre*, világosságra van szüksége, hogy meg ne inogjon útján. „Az összeszedett elmék, ha értelmük le van kötve (könyvekkel, rendszeres meditációval), nyugodtan és biztonságosan haladnak útjukon; de a *nyugtalan elmék*, kiket nem lehet „megfékezni”, *sokat szenvednek*, mert örökké szomjaznak, s mindig elállják a Forráshoz vezető útjukat; s ha le is győzik az egyik ellenséget, mindig elébük áll egy másik. Útjuk mégis örömteli, mert Istentől enyhülést kapnak. Közben el-elfogy erejük, vissza-visszaesnek; a lélek mégis szomjasan vágyik a Forrásra, mert felfogja, ismeri annak értékét: a legnagyobb kegyelem az, mikor Isten lecsillapítja benne e szomjúságot. Mindennek ellenére: az ilyen lélek egyre erősebben kíván visszatérni az Élő Víz Forrásához: Istenhez.

Avilai Szent Terézben és Keresztes Szent Jánosban mind az összeszedettség, mind a nyugtalan vágy és szomjúság megvolt; ezért tudták – minden korábbi misztikusnál teljesebben és személyesebben – feltárni (kortársaik és az utókor előtt) az Isten-kapcsolatnak azokat a mérhetetlen mélységeit, amelyeket a hívó lelkek közül is csak a legtökéletesebbek, a szenvedésben legkitartóbbak és a fejüket Isten előtti alázattal a legmélyebbre hajtók képesek. Mindkettejükben megvolt – a napi szentáldozás ‘szabadító hatása’ következtében – az a „mennyei tűz”, amelyet csak az Eucharisztia rendszeres vétele képes fellobbantani szívünkben a kegyelem által. Isten minden lelket szeretne átjárni ezzel a tűzzel – hangoztatja Teréz – de aki nem járul naponta az Oltáriszentséghez – az nem is tapasztal(hat)ja meg ezt a „szeretet-tüzet”: „Isten csókját” az ajkán. „Csókolj meg, Uram, a Te Eucharisztikus jelenléteddel” – kéri naponta Teremtőjétől; s tanítványainak is szívből ajánlja ezt a mindennapi boldogító találkozást Jézussal. „Hiszen semmi más vigaszunk nincs ebben a világban, mint a természetfölötti ajándék, mikor Jézus szent testét magunkhoz vehetjük”. Ezért „okítja” valódi (egyház)tanítói elkötelezettséggel novíciáit a „megszentelt” élet megvalósítására – hogy elnyerhessék ők is a mennyei boldogságot már földi életükben, s továbbsugározzák azt. Teréz szerint a tökéletes szemlélődéshez csak a lélekben teljesen szabad ember juthat el; aki nem törődik azzal, hogy mások mit gondolnak / mondanak róla, hogyan ítélik meg őt; nem is válaszolnak a rájuk szórt rágalmakra (ahogy Jézus is viselkedett a farizeusokkal szemben). Nem könnyű megszerezni ezt a szabadságot, de az Úr kegyelmével megszerezhető: a lelki békét csak Krisztusban érhetjük el – elszakadva önmagunktól s minden teremtménytől. Ekkor tudjuk csak alázattal, égő szeretettel teljesen Krisztusra fordítani tekintetünket – s elkezdődik közeledésünk Hozzá a bűnbánat által; mígnem Ő is elfogad bennünket. „Mert nem adja oda magát ez a Király csak olyannak, aki teljesen átadja magát Neki”. *A teremtményekkel szemben nem kell alázatosnak lennünk, hiszen ők is bűnösök – éppúgy, mint mi magunk.* Felismerve tehát bűnösségünket, magunkba szállunk, törekszünk az erényekre; de Istennel Egységre csakis teljesen megtisztult állapotban juthatunk. Ő életét adta értünk a kereszten, hogy megtanuljuk: hogyan győzhetjük le a Gonoszt – s éppen mi, keresztények, még most is arra szeretnénk kényszeríteni őt, hogy Ő küzdjön meg helyettünk a Bestiával?!? De legalább ne okozzunk neki új s újabb fájdalokat a bűneinkkel! „Ha átadjátok magatokat az Úrnak és Isten karjában vagytok, akkor vádolhat benneteket az egész világ – szólítja meg Teréz a „lányait” – *Ti ne féljete!* Ő engedi ezt meg, mert *ez javatokra válik*: így tanul-

tok meg leválni a világról”. Ő a Mindenható – s „mi csak arra vagyunk képesek, amire Ő képessé tesz bennünket”. Mi ezerszer elesünk s letérünk az Útról, amit Ő kijelölt számunkra; de ha segítségért fordulunk Hozzá, Ő kezét nyújtja, s számíthatunk a kegyelmére. „Csakis Krisztus érdemei folytán, s az Ő segítségével nyerhetjük el a *szemlélődés kegyelmét*; s aki csak az imáig vagy elmékedésig jut el, annak is boldognak kell lennie, hogy az ÚR szolgálóinak szolgálója lehet, akár a legalacsonyabb helyen. Az is hatalmas kegyelem – lehet, hogy az ő útja a legmagasabb az ÚR szemében”. Teréz egyik kis versében írja: „Amikor a nyugalmi imát / és a meditációt kerestem / mindig segített, / ha a mezőket, a vizet vagy a virágokat szemléltem: / bennük a Teremtő nyomára leltem”. Hiszen Isten jelen van a Természetben is. Az egész teremtett világ értünk, nekünk van teljes szépségében – ne rontsuk meg tehát, hanem mondjunk köszönetet Teremtőjének.

„*Jézus szíve örökké lángol*”: a Szeretet lángjával ég – vallják egyöntetűen a Szentek. Ez a láng lobbantja fel Mária törrel átvált szívét a Kereszt alatt; s ez tartja ébren követőiben a *szeregettlángot*, az együttérzés – a megbocsátás – az irgalmasság érzéseit. Mária átszűrt szívének vére Fia patakozó vérével egyesült; szívében ő is hordozta Fia Keresztjét – s elfogadva (előre ismert) sorsát, felajánlotta az Atyának együtt szenvedését (kompassió) és anyai fájdalmait. Híven teljesítette, amire Fia kérte: nemcsak a tanítványoknak, hanem minden embernek és minden népnek anyja lett, hogy segítse őket Szent Fia útján járni, keresztjüket elhordozni. Fia lángoló szeretetétől megsebzett szívének lángja Máriában soha ki nem alvó szeregettláנגgá válva, kegyelmek forrása lett – ezért Avilai Teréz (ebben a korszakban mind intenzívebben terjedő imaként) a teljes *Üdvözlégy* napi többszöri elimádkozását ajánlja kolostora lakóinak: Mária szívének égő tüze megtisztítja szívüket – bátorságra, buzgóságra serkenti őket, hiszen a *szeregettláng* nem az érzelmekben, hanem a *szellemben* lobbant fel: a lélek megsejti Isten jelenlétét (ez a *tisztító tűz*). Ha Isten „világossága” kiárad rájuk, szívükben megérik a Szeretet hevét, amelyben az akarat élő lángra gyúl, s így képesek lesznek megvalósítani Isten akaratát. A szeregettet tehát voltaképpen: *szellemi energia, kreatív hajtóerő*. Az eucharisztikus láng ereje: „Én vagyok a világ világossága. Aki engem követ, nem jár sötétben, hanem övé lesz az Élet világossága” (Jn 8, 12). S az Eucharisztia mint gyógyító manna: testünket-lelkünket táplálja – tanította Avilai Teréz. Hiszen „a Pokol nem térbeli (túlvilági) hely: minden emberben ott rejlik lelke mélyén; s ha valamilyen erős negatív élményünk van, harag s indulat – esetleg félelem – formájában feltör bennünk pusztító tüze. Ugyanígy természetesen boldogító, pozitív élményeink hatására hálát és boldogságot érzünk, hiszen Isten is bennünk rejtetik – s ilyenkor az Úr belép belső „szobánkba” (Várkastélyunkba), s lelkünkben felragyog az Isteni ARC. Ekkor megnyugszunk és szabadon döntünk Jézus Krisztus mellett, aki mindenkinek megadja az elégséges kegyelmet ahhoz, hogy Őt – és ne a Sátánt – válassza Urának. Ezért hatalmas Öröm, lelki gyönyörűség a szentáldozás: Jézus vár ránk, hogy önként átadjuk magunkat Neki. S aki ezt gyakorta megtapasztalja, abban vágy ébred, hogy embertársait is Hozzá vezesse; hogy nekik is részük legyen ebben a csodálatos élményben (voltaképpen ez a „lélekmentés” öröme, amely majd a következő korszak misztikusainál kap elsődleges szerepet a Szentlélek tüze által).